Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення: 06.11.2017).

Одержано 07.11.2017

УДК 159.99

Євген Вікторович БРЕУС,
слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДЧИМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Розслідування злочинів, які визначені в розділі другом кримінального кодексу України, а саме «Злочини проти життя та здоров'я особи», починаючи зі ст. 115 КК України (умисне вбивство) та закінчуючи ст. 156 КК України (розбещення неповнолітніх), вважається найважливішим, оскільки відповідно до ст. 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Слідчими під час проведення досудового розслідування по вказаній категорії злочинів завжди використовується психологічний вплив на осіб, незалежно від того, з ким слідчий проводить слідчі (розшукові) дії, чи то із потерпілим, свідком чи з підозрюваним. Чинне законодавство забороняє вплив лише в грубих проявах, тобто у формі насильства, погроз, тощо. Так, в ст. 11 КПК України визначено, що під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної людини, забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижують її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дії, що принижують її гідність. Крім цього, в КК України існує ст. 373 (примушування давати покази), яка передбачає відповідальність у вигляді обмеження чи позбавлення волі за примушування давати покази. Під примушуванням давати покази слід розуміти домагання від особи, яка допитується, бажаних для слідчого показів шляхом застосування психічного чи фізичного впливу.

Саме поняття «психологічний вплив» вказує на його цільову спрямованість – це психіка людини. У психології вплив визначається як перенесення інформації від одного учасника взаємодії (спілкування) до іншого. Причому в процесі такої взаємодії кожний учасник постійно опиняється в ролі об'єкта (допитувана особа) чи суб'єкта спілкування (слідчий який здійснює допит). У процесі спілкування слідчий звертається до допитуваної особи з повідомленням, або із запитанням, або пропонує, просить чи наказує щось зробити.

У процесі допиту тактичні прийоми, як носії психологічного впливу, переслідують відповідну мету, а саме: діагностика психічних станів осіб, які є об'єктом допиту, активізація їхніх дій, зміна поведінки і позиції зазначених осіб, одержання необхідної інформації, виховання і перевиховання.

Психологічний вплив, що здійснюється слідчим може бути класифікований за наступними критеріями:

1) за цільовою спрямованістю впливу (вплив, спрямований на діагностику психічного стану потерпілого, свідка, підозрюваного; вплив, що сприяє активізації дій окремих учасників кримінального провадження; вплив, що передбачає зміну поведінки і позиції суб'єкта спілкування; вплив, що має за мету сприяти одержанню інформації; вплив, що має виховну спрямованість);

2) за способом здійснення впливу (вербальний або невербальний);

3) за інтенсивністю впливу (насиченість емоціями, тривалість, стислість тощо);

4) за складністю впливу (психологічно слабкий або, навпаки, такий, що має сильну фіксацію);

5) за інформаційно-пізнавальним призначенням (спонукальний, стимулюючий, примушуючий, коригуючий вплив).

© Бреус Є. В., 2017

Поділ впливу за інформаційно-пізнавальним призначенням передбачає необхідність більш детального розгляду окремих його видів. Спонукальний вплив використовується в тому разі, коли необхідно активізувати асоціативні зв'язки з метою пригадування забутого чи змінити позицію підозрюваного або свідка у разі його відмови від давання показань. Стимулюючий вплив сприяє встановленню психологічного контакту, його підтриманню і розвитку в процесі допиту. Коригуючий вплив дає змогу регулювати процес одержання інформації у процесі допиту, уточнювати відповідні дані.

Слідчі є тими особами, які здійснюють керуючий вплив у регулюванні процесу обміну інформацією при спілкуванні. Обрання тактичних прийомів окремих процесуальних дій залежить від способу мислення слідчого, його професійного і загальноосвітнього рівня.

При використанні тактичних прийомів можливі зміни психічного стану об'єкту допиту, у цьому випадку можуть мати місце такі позиції: використання тактичного прийому позитивно впливає на процес допиту і дає змогу усунути небажані стани психіки; використання тактичного прийому не змінює психічний стан учасника кримінального провадження; використання тактичного прийому викликає небажані стани психіки (стан емоційного напруження, страх, фрустрація).

Велике значення для застосування впливу має діагностика темпераменту, яка багато в чому визначає вибір прийомів впливу, що виявляють, з одного боку, властивості подразника емоційного, а з іншого – логічного. З огляду на названі умови щодо застосовування у практиці розслідування вказаних злочинів, впливу, можна сформулювати наступні рекомендації:

– раптовість оголошення чи пред'явлення доказової інформації;

– умовчання про доказову інформацію, що є в розпорядженні слідчого;

– постановка комплексу запитань, спрямованих на орієнтацію мислення в необхідному напрямі;

– постановка серії запитань, спрямованих на деталізацію того, що повідомляється, які розраховані на те, що особа обмовиться і це буде свідчити про винну поінформованість;

– оголошення всієї доказової інформації, що є в розпорядженні слідчого;

– постановка таких запитань, що свідчать про широку поінформованість слідчого про особу потерпілого, свідка чи підозрюваного та їхню діяльність в минулому і теперішньому;

– повідомлення нейтральної інформації для створення переконання в особи про невідворотність розкриття злочину.

Підводячи підсумок, можна сказати, що допустимість психологічного впливу означає, що він не повинен принижувати гідність особи, викривлювати перспективу досягнення об'єктивної істини, а має бути моральним. Вимога моральності психологічного впливу повинна бути як невід'ємна його характеристика. З огляду на це, важливого значення набуває визначення співвідношення впливу і насильства, встановлення ознак психологічного впливу і психічного насильства та їх відмінностей. Межа між впливом і насильством полягає у свободі вибору тієї чи іншої позиції при допустимому впливі.

Одержано 10.11.2017

УДК 34.08

Іван Васильович БРИГАДИР,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3181-3410

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПОТЕНЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ

Необхідність перебудови органів державної влади в багатьох країнах світу виникає із серйозних, подекуди радикальних змін в суспільстві. На зорі незалежності України на початку 1990-х років, перебудова державного апарату проходила досить бурхливими темпами, однак, органи правопорядку тривалий час не зазнавали суттєвих реформувань. Натомість потреба в їх докорінній перебудові з роками росла. Події 2013–2014 років в Україні дозволили почати

© Бригадир І. В., 2017